

MIHAI EMINESCU

3

Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu

3

Rareș (Raluca) Iurașcu, mama lui Eminescu
(1816—15 August 1876)

După un portret în ulei de pe la 1840

Redacția și Administrația : Cernăuți, str. Arh. E. Popovici 4

Apare în 2—3 fascicule pe an. — Abonamentul 150 lei pe an
Se desface numai în abonament ! — Nu face schimb cu nici o
publicație periodică !

3	MIHAI EMINESCU	3
---	----------------	---

Lămuriri pentru viața și opera lui Eminescu

redactate cu concursul lui

GH. BOGDAN-DUICĂ și G. IBRĂILEANU
de

LECA MORARIU

DE TOATE

I. Iubita din Ipotești

Buletinul „Mihai Eminescu” 1930, fascic. 1, pag. 21 îmi cere lămuriri pentru ceea ce spuneam la 1925 (în „Societatea de mâine”) că „Copilul (M. Eminescu) iubește mult mai de vreme decât se crede. El iubise la Ipotești”. Iată-le deci lămuririle mele !

Versificația *Din străinătate* (1866), cu 9 strofe, vorbește de „natała vâlcioară” cu părau și codru, colibe și visări, care-i treziră „un gingaș dor”, un „ideal”.

Cele 9 strofe se regăsesc în poemul *Un roman* (Ediția Iași 1914, p. 92) : La un bal un fânăr cugetă acasă ; și despre el - se vorbește — dar în persoana a treia — ca 'n *Din străinătate*. De ex. :

Ar vrea ca să revadă colibele de paic

și :

Să mai salut odată colibile din vale.

În *Un roman* povestea nu se oprește însă la dorul de patrie, ci continuă a spune despre o copilă, ce trece printre flori :

A lanurilor zână cu chip frumos, răstit.

Apoi :

El s'a trezit în luncă sub ochii ei de foc,
Ea păru-și dă într'o parte din fața rușinoasă
Își pleacă ochii timizi ; și el a stat pe loc.

Mai departe :

Surășul ei sfielnic și ochiul ei cuminte
Sunt duse fără urme depe acest pământ.
S'a stins.

Dar el tot ar vrea să mai vadă lunca, valea :

Unde ades de brațu=î, în noaptea înstelată,
Ședea pe stâncă stearpă spuindu=î ghicitori.

Da, ghicitori, căci, ah !, ce știa el pe=atunce de=a vieții „enigmă“, de anii furtunoși ? !

Eu nu mă *pot* îndoi că acea copilă a fost o dragoste din copilăria lui Eminescu cel încă neatins de „enigma“ vieții, de chinurile vieții.

Valea „natală“ poate fi numai a Ipoteștilor.

Relativ la „codru“ și „codrii“, de care vorbește *Un roman* d. I. L. Ciomac a scris în „*Junimea*“ *Moldovei de Nord*“ (1919, 28/15 Iunie, p. 11): „Din pragul căsuței ¹⁾ se desemnează măreț colinele din față acoperite cu păduri bătrâne cari *acum cad pradă securii* hotărite și unor negustori fără de inimă“.

Despre „colibele“, pomenite în versurile citate mai sus d. Ciomac continuă : „La poalele colinelor se lămuresc locuințele dese și frumoase ale sătenilor din Ipotești . . .“.

Un roman cuprinde una din primele experiențe amoroase ale lui Eminescu — poate întâia ? — și poemul o și așează într'un cadru de=aceeași realitate.

Gheorghe Bogdan=Duică

Postscript. Mortua est a fost întâia dată *Elena* dela fila 1 a mptului 2259. „Meditația“ *Elena* a fost scrisă în Octomvrie 1866. Să nu fi fost Elena iubirea dela Ipotești ? Simplă bănuială . . .

Forma cea mai veche a poeziei *Din străinătate*, din anul 1865 (Mpt. 2259, fila 37—38) *nu* se opune ipotezei mele despre Elena : Apar și aici colibele, stâncile, codrii ; apare versul

Cu ea de braț să treer câmpia 'nfloritoare
Unde a *mele* zile din raze le=am țesut
Unde 'nvățam din riuri murmurul de 'ncântare.
Etc.

Apoi :

Visa copilul . . .
Apoi *mi=aduc* aminte . . .

Și=aduce aminte de scena din luncă — ea avea *părul negru'n coade* (notă realistă).

Iar când „mai nebun veghează“, poetul vede biserică, morminte și o cruce neagră.

¹⁾ Emineștilor !

Totuși, deși-i trist pe-acolo, îi este dor de valea

Unde ades de brațu-i în noaptea înstelată

Sedeam pe stânca stearpă spunându-i ghicitori...

Toate notele subliniate de mine duc la un amor, acel amor din copilărie.

Gh. B.-D.

II. Dintre Venere și Madonă și Scrisoarea IV

M. 2258, f. 72 v.

Eminescu scrie: „Când vedeam în *Somnambula* pe amant... pe amanta sa în genunchi departe de el, deși se ruga cu lacrimi, mă miram cum un om poate să refuze rugăciunile sau e'n stare să nu creadă asigurărilor unei femei atât de frumoase. Eu în locu-i aș fi căzut în brațe-i ș'aș fi uitat tot — Atunci. Azi nu mă mai mir“.

Comentar

Pe aceeași filă se află o variantă a *Glossei*; cu un vers: *Ca un cântec de Sirenă*. Autocaracterizarea sa de mai sus este, așadar, din timpul *Glossei*. *Masochismul* de a-i cădea în brațe, fiindcă ea-i frumoasă și a-i ierta tot, îndată, masochismul din *Venere și Madonă*, în acest timp, al *Glossei*, a făcut loc asprimii.

Punctele.... țin loc unei enigme grafice, în care ar fi trebuit să apară vorba *aruncă*.

Aruncarea are loc în *Somnambula* lui Bellini, unde Elwin svârle departe pe Amina, chiar de două ori.

Gh. B.-D.

III. Note amoroase

Mptul 2259, f. 141, v.

Hârtie cu semnul BATH (Librăria?, Fabrica?) și o coroană de-asupra.

O pecete:

Comitetulu centralu
pentru serbarea
de la Putna
1871.

Cu acelaș scris, la f. 145 v., însemnările:

Pourquoi ne reponds tu pas a mes lettres. C'est très mechant de ta part. Moi, je suis fâché sur toi.

Ton ami

Deutsch

Deutsch Clarisse

Bon soir mon étoil et mon ange !

Clarisse

Bon soir, bon soir !

La fila 148 însemnările continuă :

il a le même amour, que vous connaissait

Stimată Doamnă

Chère amie

Clarisse Vernetz Eminescu

Chère

Eminescu

*) Clarisse Vernetz a ta amică

Clara Bromner

il est le même charmant gentil

*) Clarisse Vernetz deine Freundin

Fila 149 v.

Se repetă mereu : Clarisse, Eminescu, a ta amică ; și se adaoage :

Cranul de marmură

Demonul amorului.

Comentar

Par'că visezi cu Eminescu pe paginele sale !

Notele sunt semne că pe când era la Viena (1871) o Clarissă îl preocupa pe Eminescu : Vernetz, Bromner ?

Era înainte de-a o cunoaște pe Veronica Micle ; deci foarte semnificativ pentru starea de suflet a 'nfocatului poet izvoritor de amor visător.

Mâna va fi scris mecanic ?

Observ că în aceleași pagine numele Goethe apare de vre-o opt ori, *printre* cele citate : Eminescu va fi gândit la vreo paralelă din viață ? Sau la vreun vers în sens goethean ?

Gh. B.-D.

*) Semnul *) arată că cele 2 însemnări se repetază.

IV. Alte note amoroase

Mptul 2259, f. 183—183 v.

Versuri :

O chilia mea sermană	Sfinți, căci ce-i mai sfânt în lume
Cu negritul tristul zid,	Decât când o dulce gură
Dacă n'ați fi voi în lume,	Îți șoptește vorbe triste,
Aș fi stat să mă ucid.	Ci'n sfârșit și ea se 'ndură.
Dacă voi ceice ați fost,	Într'o parte ea privește,
Când vărsam lacrimi ferbinți,	Ține mâinile la tâmple
Trisți păreți negriți de vreme,	Iară ochii i le împle
Voi acuma sunteți sfinți.	Lacr'mi . . . mici (?) și (?) crește (?).

De urechea ei aproape
El cerșia copilărește ;
Par'că viața se sfârșește,
Ea închide-a ei pleoape.

Sub primele 2 strofe Eminescu explică prozaic, în proză :

„N'am vrut să pun pe paginile *sfinte* îndoielele mele. Fost-a ea mulțămăită de mine? Avut-a ea acea culme, pe care trebuie s'o aibă cineva în cea mai intimă îmbrătoșare . . . copila mea cea sperioasă ! Să am această siguranță numai ș'atunci aș fi fericit . . . Sigur este însă că ea nu e din acele naturi voluptoase, cari sug plăcerea din ochii iubitului și din măduva lui . . . Ea e pudică, timidă în acest punct, și în toate acestea dacă aș fi putut satisface . . . Ea mi-a spus că a fost satisfăcută de trei ori . . . O de aș ști aceasta numai !”.

Notă

Proza explicativă este proza — vieții, izvorul deliciului.

Versurile derivate din ea sunt o probă despre felul cum Eminescu transforma realitățile, le „sfinția“ prin eliminări și idealizări.

Împreună, proza și versurile, sunt o *contribuție la psiho-fiziologia amorului eminescian*.

Gh. B.=D.

V. O parte de explicare

— a mărturisirilor din paginile anterioare (amoroase) se află'n scurta mărturisire din mptul 2292, f. 50 v :

Să cetesc din nou pe Cassanova și să duc viața lui.

Care-și ia sarcina a compara pe Eminescu și Cassanova ?

Gh. B.=D.

VI. Alecsandri

Mptul 2258, f. 179.

„Alexandri, el ce luminează geniul poporului în calea sa spre ceriu; elegant poet de salon care, cu toate astea, se rătăcește¹⁾ piscurile de granit a gândirii în nourii cei suși a melancoliei puternice. El și-a muiat arpele sale în cântece și inima sa în senin, căci simțirile sale sunt senine și dulci ca razele cele mai strălucite și cele mai albe ale soarelui de Mai“.

Comentar

Judecata aceasta este scrisă pe aceeași pagină cu niște știri despre profesorul I. Selagianu (Beiuș); pagina amintește de *Junimea* și tipografia ei; de retipărirea cărților de școală ale lui Silvestru Andrieviciu-Morariu din Bucovina; de „Hajdău pentru Răzvan“; de Academia de drept românească la Sibiiu, la a cărei înființare să contribuie și boerii și țăranii puși la cale de un Lăzărescu — (Cine-i? Gh. B=D.).

Lucrurile acestea se petrecură, însă, prin anii 1869—1870.

În acest timp trebuie așezată și aprecierea lui Alecsandri.

Gh. B.=D.

VII. Macedonschi-Eminescu

În 8 Martie 1878 Al. Macedonschi, poetul, a ținut, la București, o conferință despre poezii români fineri.

El nu a uitat nici

„pe Eminescu ce, între felurite poezii, a înavușit
literatura cu **Epigonii, poezie ce va rămânea**“.

Ei, totuși!

Citat după *Albina Carpaților* din Sibiiu, a. 1878, pag. 411.

P. conf. Gh. B.=D.

VIII. Relativ la Nemți

După caracterizarea Nemților publ. în acest Buletin 1930, fascic. a 2-a, p. 34—36, nu ne mirăm că în mptul 2260, f. 50 Eminescu a copiat o poezie de Hoffmann von Fallersleben, cu creionul și că a încercat a o și traduce. Traducerea nu-i terminată, dar textul german e întreg și spune ce-i plăcea poetului să auză despre Nemți.

¹⁾ Lipsește un *pe* (Gh. B.=D.).

Unsere practische Seite

Ein Deutscher muß recht gründlich sein	Und er studiret Jahr und Tag
Und anders thut er's nie,	Bis er's herausgebracht
Hat er am Armel einen Fleck	Wieman aus Leinwand, Seid und Tuch
Studirt er die Chemie,	Die Kleks und Flecke macht.

Und wenn er endlich alles weiss
Dann ist es einerlei,
Zwar ist der Flecken noch immer da
Allein der Rock entzwei.

Hoffmann von Fallersleben

Eminescu :

Germanu-i foarte tacticos	Învăță azi, învăță mâni,
Și cu temeiu în toate ;	Pân' isbutește 'n fine
De are-o pată la surtuc,	Să știe cum dintr'un surtuc
Chemia o învăță . . .	Scoți petele mai bine.

Când știe tot din fir în păr
Atunci îl calcă focul
Căci din surtuc (?) n'au mai ramas
Decât numai (?)

P. conf. Gh. B.-D.

IX. Maxime. Sentințe. Critice.

M. 2260, f. 82.

Vrei să fii Pallas Athene.
O fetiță, fii cuminte . . .
Tu ai pierde din frumsețe,
Dar n'ai câștiga la minte.
În somn chiar Crösus nu-i bogat,
N'are comori, averi, palate ;
Și jumăta din viața lor (sic !)
El e egal c'un cerșetor.

(Are patru variante !)

M. 2260, f. 82 v.

Vinul de azi mai rău ca cel de ieri, amicii mei ?
O niciodat un vin beut nu-i bun ca cel ce-l bei !

M. 2260, f. 195.

Ascuteți adevărul în idoli, pietre, lemn,
Căci doar astfel pricepe tot neamul cel nedemn
Al oamenilor zilei sublimul adevăr
Ce voi spuneți în pilde, iar noi l'avem din cer.

M. 2260, f. 25.

Și tot mai bună soartă, decât la „Convorbiri”
 Că nimeni să citească a tale isvodiri . . .
 La ce să dai hârtia cu șiruri numărate,
 Pe=a caracudei labe păroase, nespălate ?
 Și pierzi a ta viață și creerul îl storci
 Svârlind mărgăritare în troaca unor porci !

Comentar

Asprimi critice la adresa prietenilor literari Eminescu are mai des. Vom da și alte probe ; ele indică o distanțiere de către ei, o autoînălțare nemărturisită, care însă nu s'a „ridicat” niciodată până la autolatritia, de care probe se găsesc destule la d. N. Iorga d. ex.
 — Compară, mai la vale, textul *Copii depe natură*.

Gh. B. D.

M. 2261, f. 63.

Ușoare sînt viețele multora
 Ei prind din sbor plăcerea trecătoare,
 În orice timp au clipa lor de soare
 Și 'n orice zi le=apare aurora.

Dar spune tu, copilă zîmbitoare
 De=am fost și eu în rîndul acestora ;
 Tu nu=mi ești mie ce le ești altora :
 Mi=ai fost lumina care 'n veci nu moare.

M. 2292, f. 23.

Femea e ca umbra, ca gloria, ca maniile omeneșii ; nu le cauți,
 te caută ; o urmezi, fuge de tine ; fugi de ea, s'apropie de tine.
Poezia în equațiuni.

M. 2261, f. 114.

Gute Eigenschaften sind, ihrem Wesen nach, negativ und bedeuten soviel wie die Atrophie schlechter. In ein Bild die Sache übersetzend, heißt es soviel als wenn wir Blindheit gut, Sehen schlecht nennen würden. So ist ein gemässigtes Leben, also eine gute Eigenschaft, wohl nur eine partielle Atrophie der Organen und hängt auch das Maasshalten vom Alter ab. „Jugend hat keine Tugend“, sagt

man, weil eben alle Organe noch frisch sind und das Tugendliche werden ist wohl nur eine Abstumpfung des Nervensystems. Stumpfgeborene sind wohl von Natur aus tugendhaft.

M. 2257, f. 53.

Arpad regele Ungurilor.

Operetă cu cântece în 3 acte.

Goi, rupți, felegoși Uugurii zic că domină pământul.

M. 2257, f. 175.

În Iași există o asemenea — foaie. Să zicem „foae“, deși cuvântul e în cazul de față foarte impropriu întrebuințat, când sub foae înțelegem un lucru cuviincios.

M. 2257, f. 176.

Caracter de prost. Luarea metaforelor *ad litteram*... Mod d'a se convinge dobitocesc. — Stăruința într'o neghiobie. — Neluminarea. — Ură mică manifestată în lucruri mici de tot. — În vorbă sărirea dela sujet la sujet fără de-a le combina, d. e.: trebuia să știu și eu... trebuia... a mai ramas un pișcot ș'am să-l mănânc.

M. 2257, f. 242.

Gazetari și advocați, de sigur două din breslele cele mai de prisos și mai vătămătoare ale omenirii.

M. 2259, f. 244 v.

Mai bine sub dominațiunea unui popor onest, decât *egal* cu aceste canalii fizic și moral decrepite.

M. 2258, f. 181.

Slab ca capul unui filosof.

M. 2257, f. 48.

Arățați un Cato. — Cato e sufletul roman.

P. conf. Gh. B.=D.

X. Copii depe natură

Man. 2257, f. 51.

Furtișagurile litterarii ale lui Cocovei Moretto sau vicleniile lui Scapin traduse n spaniolește de Signorul Don Lopez de Poeticales.

Motto. Es muss auch solche Käuze geben.

Istorie ciudată! Timpii se iau de păr și se... Trecutul e viitor și viitorul trecut. Anul 15... a furat pe anul 1879 într'un mod orribil și cu precauțiunea viclenește zimbitoare cumcă n'are să fie recunoscută.

Odată... în timpî însă... în anul 1870 trăia în România un scriitor care se ocupa din principiu și meserie cu chyr Cocoveiu, întunecoasă bufniță ce cutreera tribunalele României, care 'n loc de cocoveau! îngăna încet și printre dinți vorba: Considerând!... Acest autor de caraghiozlâcuri, moldoveneste de mascarale, s'apucă într'o bună dimineață seau într'o bună seară seau într'una din zile (căci doue nu i-o fi trebuit genialei Lopăți) să scrie 'n românește o comedie: *Viclenie și amor*, în trei acte și cu ascunzători secrete și tainice totodată, și în versuri neversificate.

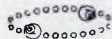
În anul 15... *post Christum natum* trăește și un autor spaniol, Moretto și scrie și acela o comedie cu titlul *Dona Diana* adică... Hoțul de el! schimbă pe Elena lui chir Cocoveiu în Diana și din România transpune scena tocmai în Spania. Ei drăcia dracului! — ș=apoi neci nu spune chiar Moretto c'a tradus de pe moldovenie pe spaniolie. I=am trimis lui Moretto o depeșă în regiunile cerești că altă dată, de va îndrăsni să copieze în anul.... o comedie scrisă românește în anul 1870, să aibă cel puțin precauțiunea — ca să pue pe doșcă: tălmăcită depe moldovenie în anul cutare — da nu așa!...

P. conf. Gh. B.=D.

Notă

Critica s'o verifice vreunul care tocmai are timp a compara pe Moreto cu Iacob Negruzzi. Pentrucă necontrolat nici pe Eminescu nu trebuie să-l admitem.

Gh. Bogdan=Duică

Veronica Micle, martoră

Completând cele spuse în acest buletin (An. I 1930, pag. 55—56) semnez că în *Trompeta Carpaților* (a lui C. Boliac) din București, 1865 (1/13 Aprilie) un corespondent din Iași (G. B.) lămurește că procesul Maiorescu a fost un episod din lupta între două grupări universitare. Grupa adversă tinerilor entusiaști o compunea (după acest izvor) N. Ionescu și soțiile d=lor profesori Miclea și Cobălcescu.

D=ra în chestie (= R. dela pag. 55) se numia Emilia Rückert.

Gh. Bogdan=Duică

Pesimismul lui Eminescu

Observații pentru o revizuire psihologică

„Optimism” și „pesimism” sunt termeni uzitați și chiar uzați, și totuși, nu pe deplin lămuriți în accepțiunea comună. Semnificația lor psihologică este cea a unei reacțiuni totale față de lume și viață, cu o prevalență afectivă în sens pozitiv sau negativ. Optimistul se simte atras de părțile luminoase ale lumii, trecând peste cele întunecoase sau considerându-le ca piedici lesne de învins; pesimistul se oprește chiar la aceste din urmă, impresionat de caracterul tragic al existenței.

Chiar în forma cea mai accentuată, ambele reacțiuni nu păstrează un caracter exclusiv; cel mai robust optimism își dă seama de asperitățile vieții și de fragilitatea existenței omenești, în mijlocul nenunțatelor amenințări, iar temperamente pesimiste cunosc stări de elevație și se adaptează cu ușurință la împrejurări. Chiar o orientare așa de radical pesimistă ca cea a lui Schopenhauer găsește în viață aspecte de liniște senină cum este, cu deosebire, contemplația artistică. La poeți, cari au de exprimat stări mai personale, alternanța ambelor reacțiuni este încă mai vădită. Eminescu afirmă cu obstinație întocmirea dureroasă a lumii și se simte răpus de chinul vieții, dar de atâtea ori evoacă cu vigoare momente înălțătoare și ne face, cu mlădioasă gingășie, să simțim farmecul vieții.

Acest contrast din opera lui Eminescu a trezit nedumeriri și a prilejuit la interpretii lui o serie de explicări, îndeosebi pentru pesimismul său, care pare în vădit desacord cu afirmările sale positive.

Cunoscuta interpretare a lui *Gherea*, că pesimismul lui Eminescu a luat ființă din cauza mediului social neprielnic, care prin nedreptățile sale și întocmirile absurde a trezit în sufletul sensibil al lui Eminescu o adâncă durere și desiluzie, are meritul că a relevat și analizat împrejurările sociale în care a trăit Eminescu, dar ea nu prezintă o explicație suficientă. Atâția oameni și poeți trăesc în condiții sociale nefavorabile și totuși nu simt viața ca o povară. Mediul social nu creiază pesimismul, ci desvoltă cel mult o predispoziție, o înclinație spre emoții triste.

Importanța acelei interpretări este acumă redusă și prin constatări de altă natură. D-l *T. Vianu* arată, într'o scriere recentă¹⁾, că poeziile cari i-au servit lui *Gherea* ca piese principale ale argumentării sale,

¹⁾ Tudor Vianu, *Poezia lui Eminescu*.

sunt dependente de anumite modele literare. În acele poezii („Înger și Demon“, „Împărat și Proletar“, „Mortua est“ ș. a.) predomină atmosfera generală a romantismului frances, iar pesimismul lor face parte din acel „mal du siècle“, care în veacul al 19-lea este un fenomen european. Eminescu a utilizat motivele tipice dintr-o atmosferă socială străină, încât numai coloritul local al limbii mai sugerează impresia unor experiențe trăite.

Dar Eminescu a depășit în scurtă vreme modelele franceze, asimilând influențe germane, în prima linie pe cea a lui Schopenhauer. Dependența poetului de acest filosof a fost cercetată în mai multe rânduri. Ocupându-ne de curând¹⁾ de o disertație a lui I. Pătrășcoiu, făceam observarea că ar fi necesară o cercetare mai amănunțită care să adune și să coordoneze elementele împrăștiate din opera poetului, împrumutate din filosofia lui Schopenhauer. Această lacună a implut-o acum, în bună parte, d-l Vianu, arătând câteva izvoare precise ale poetului în scrierile lui Schopenhauer. „Influența filosofului“, scrie d-sa, „a introdus în țesătura inspirației lui Eminescu mai multe fire“, de aceea „pentru o bună înțelegere a poetului sunt necesare mai multe referințe la paginile filosofului“²⁾.

Lucrarea d-lui Vianu arată cu amănunte, cum pesimismul lui Eminescu se alimentează din filosofia lui Schopenhauer și cum ideile filosofului apar câte o dată numai în prelucrare poetică.

Se poate însă atunci reduce pesimismul lui Eminescu la influența filosofiei lui Schopenhauer? Pentru a lămuri această chestiune, este necesară o distincțiune între pesimismul filosofic și pesimismul pe care l-am putea numi organic. Cel dintâi stă în convingerea că fondul vieții este iremediabil tragic; conștiința însă că a pătruns esența lumii îi procură filosofului seninătate, mulțumirea cercetătorului care a descoperit aspecte permanente din structura universului.

La Eminescu, concepția filosofică despre întocmirea lumii și a vieții este străbătută de o depresiune organică, se împletește cu revolta sa personală față de întâmplări, cari uneori nu au de loc importanța unor fenomene esențiale. La poet, pesimismul organic îl copleșește pe cel filosofic.

Dar, ne putem aștepta la obiecțiunea, că, pentru psihologie, și pesimismul filosofic are un fundament organic. Totuși, presupunând că o pătrundere mai adâncă a psihicului omenesc ar stabili o relație bine

1) „Făt-Frumos“, 1929, Nr. 4, p. 137.

2) L. c., pag. 42.

determinată între concepția pesimistă și anumite condiții organice, și în acest caz, încă nerealizat, ar fi de constatat fenomenul că o concepție despre existența unui rău radical în lume poate coexista cu o organizație fiziologică în deplin echilibru; pesimismul filosofic constituie chiar o pavază față de desiluziile vieții, servește la păstrarea unei vitalități netulburate.

Pesimismul organic nu este așa de stăpân pe sine, nu dispune de pârghia elevatoare care încadrează soarta individuală în cea a universului. Acest pesimism reprezintă, sub raportul fiziologic, un substrat mai adânc, o tulburare mai profundă a echilibrului vital, care aruncă un vâl de tristețe și pe fenomenele din afară. În poezia lui Eminescu, dispoziția internă reține uneori, cu afinitate selectivă, din varietatea naturii fenomenele cele mai neobicinuite, dar menite parecă să continue pustiul din lăuntru și în lumea din afară.

„În van mai caut lumea=mi în obositul creier
Căci răgușit, tomnatic vrăjește trist un grecr
Pe inima=mi pustie zădarnic mâna=mi țin
Ea bate ca și cariul încet într'un sicriu“.

Din opera sa, Eminescu apare așa, cum l-a descris Caragiale, care l-a văzut și l-a observat în viață: „Temperament de o excesivă neegalitate și, când o pasiune îl apuca, era o tortură nemaipomenită...“ „El își făcea o plăcere din necaz și din durere o voluptate. Dacă n'avea vreo supărare, și-o căuta; dacă nu venia să-l întâmpine durerea din afară, el știa să o scormonească din rărunchi“. Este aceeași caracteristică pe care o putem desprinde d. ex. din poesia „Rugăciunea unui Dac“:

„Și tot pe lângă aceste cerșesc înc'un adaos:
Să 'ngăduie intrarea=mi în veșnicul repaos!
Să blesteme pe oricine de mine=o avea mila
.....
Gonit de toată lumea prin anii mei să trec
Pân' ce eiu simți că ochiu=mi de lacrimă e sec
Că'n orice om din lume un dușman mi se naște“.

Eminescu nu reușește să suprimă cenestezia penibilă, însă — adevărat miracol — spiritul său, clătinat din temelii de o tulburare organică, desfășoară cea mai luminoasă ordine de idei; și chiar când se simte copleșit de gol și întunecime, el descrie aceste stări cu intuiția și precizia unui psihiatru=măestru:

„Și când gândesc la viața=mi îmi pare că ea cură
 Încet repovestită de o străină gură
 Ca și când n'ar fi viața=mi, ca și când n'aș fi fost ;
 Cine=i acel ce=mi spune povestea pe de rost
 De=mi țin la el urechea și râd de câte ascult
 Ca de dureri străine? ... Parc' am murit de mult !“.

Neurastenici ca d. ex. cei cercetați de *Pierre Janet* se plâng la fel, că au un gol în suflet și chiar când povestesc amănunte din viața lor, adaogă, că au sentimentul că *nu ei* au trăit lucrurile acestea, că asistă la desfășurarea vieții lor, străini de dânsa.

Eminescu a isbutit, prin înlănțuiri originale, să exprime, în intuiții de artă, stări interne din cele mai neobicinuite.

Pesimismul organic al lui Eminescu nu derivă din cel filosofic ; el înseamnă prostrație și desarmare în fața vieții ; Eminescu ne dă, prin descrierea sa măiastră, lămuriri de ordin clinic.

Imaginația creatoare, poetul a păstrat-o, chiar când își simte sufletul amenințat de o îngrozitoare devastare internă, pe care o descrie cu suverană pătrundere :

„Și 'n gându=mi trece vântul, capul mi=arde pustii
 Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit.
 Unde=s șirurile clare din viața=mi să le spun ?
 Ah, organele=s sfârmate și măestrul e nebun“.

Când însă depresiunea este întreruptă prin intervaluri de elevație și poetul scapă de sub tirania reacțiunilor morbide, atunci sufletul său luminos, în contactul direct cu natura, în fața unei ființe iubite, vibrează la frumusețile și farmecul lumii, găsindu-le expresia cea mai adecvată.

Îndeosebi, peste toate nimicurile vieții meschine, peste toate neajunsurile prezentului, Eminescu a simțit și a văzut o realitate de neclintit, cea a neamului său, cu trecutul și viitorul ei. „Propriu zis“, scrie d-l Murnu ¹⁾, „aportul mare al lui Eminescu, cel acceptat și transsubstanțiat în sângele națiunii îl datorim atitudinii lui virile afirmative“. El „ne=a croit un întreg program comun de conduită și de revendicări“, el „cântă trecutul de energie făptuitoare, de înălțare eroică, de mărire. Fără retorică și emfază isbutește să ne emoționeze adânc, creiază simboluri de înălțătoare eficacitate etică națională“. Iată o caracterizare din cele mai juste a afirmării pozitive a lui Eminescu ! Dar nu putem explica cu d-l Murnu contrastul între „un Eminescu sănătos, activ, afirmativ“ și „un Eminescu bolnav, pasiv, negativ“

¹⁾ Eminescu, *Poezii*, în Introducere, pag. 11 și urm.

prin contopirea inegală a unor elemente disparate, ca origină etnică, din firea lui : „Luptă întrânsul“, scrie d-l Murnu, „Latinul limpede, solid constructiv și ingredientul slav vegetativ, mistic, anarhic, disolvant“ ¹⁾.

Eminescu suferă, cu întreaga sa fire, de un chin organic ; însă intuițiile sale de poet se datoresc acelei forțe misterioase, care este imaginația creatoare. Aceasta a făurit și întruchiparea poetică pentru doctrina pesimistă a lui Schopenhauer, care s'a altoit cu înlesnire pe fondul său organic.

Pentru entuziasmul poetului în fața faptelor mari din trecutul neamului, pentru toate manifestările sale active nu e nevoie de nici o explicare etnică, și nici de vr'o justificare filosofică, cum o încearcă d-l G. A. Zikeli ²⁾. Intuițiile simple, atașarea directă la întâmplările vieții sau la evenimentele istorice, îi procură geniului poetic al lui Eminescu materialul necesar. Care filosofie ar putea să-i sugereze versurile ? :

„De te înalț de subsuori
Te 'nalță din calcăe“.

sau :

„Căci amândoi vom fi cumiși
Vom fi voioși și teferi,
Vei pierde dorul de părinți
Și visul de luceferi“.

Din viziunea poetică cea mai autentică a răsărit și acea înfățișare simplă și grandioasă :

„Căci moșneagul ce privești
Nu e om de rând, el este Domnul Țării-Românești.
.....
Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și Neamul“.

Creația lui Eminescu se situează dincolo de pesimismul său, dincolo chiar de evenimentele istorice cari l-au inspirat.

A. Ieșan

¹⁾ Loc. cit., pag. 9.

²⁾ Poetul Eminescu și filosoful Hartmann.

Mihai Eminescu și Fani Tardini

— Câteva precizări —

Nu știu dacă vom ajunge cândva să cunoaștem cu certitudine amănunțele cât mai complete ale vieții lui Eminescu între anii 1863, când părăsește școala dela Cernăuți odată cu vacanța Paștelor, și 1869, când revine Cernăuți în cușca de sufleur a lui Mihail Pascali. Amintirile lui Ștefanelli ne dau totuși câteva indicațiuni prețioase¹⁾, care ni-l descopere pentru puțină vreme numai — în 1864, în 1865 și 1866 în Cernăuți și anume cu ocazia unor evenimente din cele mai mari din viața culturală și artistică a Bucovinei de pe vremea aceea. În 1864, în timpul reprezentațiilor trupei dramatice de sub conducerea artistei Fani Tardini; în 1865, în timpul revenirii trupei în Cernăuți (după ce poetul fusese câțva timp scriitor la Tribunalul din Botoșani), apoi în 1866, când moare Aron Pumnul, cu care ocazie își tipărește și prima poezie, semnată: *M. Eminvociu, privatist*, în broșura: „*Lăcrămioarele învățăceilor gimnasiaști din Cernăuți, la mormântul prea iubitului lor profesor Arune Pumnul*“.

Ce va fi făcut Eminescu în acești ani: în 1864 până la ivirea trupei Tardini în Cernăuți sau după plecarea trupei și până la reînțoarcerea ei iarăși la Cernăuți, în 1865, etc., nu se poate preciza cu destulă siguranță. Datele cunoscute, cele mai multe și mai sigure, se găsesc la Leca Morariu, studiul citat. Pentru epocile încă nelămurite consimțim a crede că poetul va fi plecat cu trupa Fani Tardini, după cum bănuiește Ștefanelli și asigură Sbiera.

Nu posedăm acum — și nici nu cred să putem poseda vreodată — date asupra peregrinărilor lui Eminescu cu această trupă, dar căutăm să stabilim — cecace e în intenția articolului nostru de azi — cursele pe le-a făcut societatea dramatică Fani în anii 1864 și 1865, după care Eminescu reapare în Cernăuți, la moartea lui Aron Pumnul.

Exista în timpul acesta în Cernăuți o întreagă mișcare artistică și literară, mediu în care se va fi simțit foarte bine Eminescu (și asupra căruia noi vom stărui îndeosebi). Mediul acesta pare a-l fi determinat pe Eminescu să nu mai urmeze școala ca elev regulat înscris și să se pregătească în particular (ca privatist). Despre mediul acesta, iată ce scrie *Aurora Română* dela Pesta, din 1864 (Nr. 9 dela 1/13 Maiu):

¹⁾ Cf. Leca Morariu, Eminescu elev în „Glasul Bucovinei“, Cernăuți, 1923, numerele 1216 și 1218.

„În Cernăuți (capitala Bucovinei), care abia numără 20.000 de locuitori, sunt până acuma trei societăți teatreale, adică românească, nemțească, poloneză: pe lângă aceste, în timpii din urmă, s'au mai produs și Italieni. Acum se înființează și o altă societate teatrală rușeană, așa încât prin aceasta se sue numărul acestor societăți la cinci binne (scene). La aceste face foaia *Bucovina*¹⁾ următoarele observațiuni: În prezent cu anevoie se află atare oraș pe pământ care să se poată măsura cu Cernăuți în privința mulțimei binnelor (scenelor) de diverse limbi. Ar fi de dorit ca, în proporțiune cu înmulțirea pro-pășirii prin arte, să se înăvujească și mărească proporționalmente și numărul locuitorilor“.

Societatea teatrală românească, pe care o citează *Aurora Română* după *Bucovina*) este desigur aceea a Fanii Tardini, pe care o anunță astfel o notă din *Aurora Română*²⁾, sub titlul „*Teatrul român în Cernăuți*“:

„Importanța și folosul unui astfel de institut, care are de chie-mare a desvôlta gustul spre tot ce este bun și frumos, a reprezenta diferitele referințe ce se manifestează în viața socială, a *inspira curagiu pentru fapte și sentimente mărețe* cari au caracterizat epoce și po-poare întregi, ni sunt foarte bine cunoscute. Și cu atâta ne bucurăm mai tare, cu cât astfel de institut tocma'n Cernăuți, unde, după cum scrie foaia „*Bucovina*“, din care împărtășim acestea, niciodată n'a existat teatru român, se înființă, unde știm că limba română așa puțin spațiu avu în timpii trecuți. Am dori și foarte neam bucura, dacă i-ar veni bine la socoteală societății teatrale amintite, să se abată, în timpul dietei Ardealului, pe la Sibiu, apoi pe la *Brașov*, în fine pe la Lugoș. Astfel pe împrejurare, după opiniunea noastră, ar avea efectul: pe de o parte a-și face renume, pe de altă parte a inspira curaj și în Românii de dincoace de Carpați spre astfel de întreprindere. Să ne întoarcem acum la recitarea bucăților produse prin societatea amintită, în fruntea căreia este doamna Tardini, o persoană cu talent rar și bine desvôlat. Observăm că tot ce vom vorbi despre teatrul acesta, este reproduș din foaia „*Bucovina*“³⁾.

1) Nota noastră: Desigur că a existat o foaie *Bucovina* în 1864; o citează totdeauna *Aurora Română* dela Pesta, după care-și ia cele mai multe informații privitoare la viața culturală a Bucovinei. Până acum nu s'a dat de urma ei; n'o are nici catalogul: „*Publicațiunile periodice românești*“ de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu.

2) 1864, Nr. 7.

3) În acest număr (7, 1864) din *Aurora Română* și în numerele 9 și 10 din acelaș an, găsim, reproduse mereu după *Bucovina*, și titlurile pieselor jucate de Fania Tardini în Cernăuți, în 1864 numai, după cum urmează: 1. *Baba Hârca* de M. Millo, *Chirița în Iași*, *Cimpoiul Dracului*, *Iași în Carnaval*, *Doi morți vii* (prelucrare), *Herșcu Boccegiul* și *Scara Măței* de V. Alecsandri; apoi: *Hoțul* și *Fanaragiul* și

În urma invitațiunii din *Aurora Română* și din inițiativa unui comitet local brașovean, compus din membri ai vreo 130 familii, care se obligă a-i asigura venitul pe 3 luni ¹⁾, Fani Tardini pleacă cu trupa ei la Brașov. Sosirea ei acolo o anunță mai întâi *Aurora Română* ²⁾:

„Doamna Tardini, directoreasa unei societăți de teatru românesc, în urmarea unei invitări din partea mai multor amatori de arte, în 14 l. c. sosi cu societatea sa teatrală la Brașov. Dorim o părtinire călduroasă pentru doamna directoreasă, iar pe Românii brașoveni în adevăr îi putem invidia că sunt fericiți a asculta piese române dela o societate română, pe teatru român!”

După care *Gazeta Transilvaniei* dă amănuntul sosirii tocmai în numărul ei dela 13/1 Iulie (Nr. 52, 1864):

„Trupa de artiști dramatici ai doamnei Fani Tardini sosi aici deabia în săptămâna trecută, între cele mai mari greutatea, dela Bucovina prin Moldova și prin pasul Buzăului”:

Iată și recomandarea pe care o face publicului brașovean (tot în acelaș număr):

„Nu ne îndoim cum că publicul nostru va privi aceste reprezentațiuni dramatice și muzicale nu numai ca un mijloc de petrecere, ci le va considera mai vârtos ca ocaziuni prea binevenite spre a da limbei noastre naționale un nou sbor și avânt cu ajutorul scenei în această epocă, când ea își cearcă puterile și își desvoltă puterile sale și dela tribuna parlamentară. Junimea noastră inspirată de simțul național ca și de gustul pentru arte se va ști folosi de orele libere spre a propaga și iubirea limbei și gustul către arte”.

Fani Tardini joacă în Brașov toată vara; la 25/13 Septembrie 1864 *Gazeta Transilvaniei* anunță că trupa părăsește localitatea pentru a se întoarce în *Bucovina*:

„Trupa de artiști dramatici a doamnei Fani Tardini, după ce ne îndulci, ne încântă, ne fascină cu piesele produse dela 5/17 Iulie a. c. încoace, în duminica trecută își închise cununa reprezentațiilor sale în Brașov, cu „Fiul nopții”, dramă în cinci acte și un tablou, tradusă din franceză de D. Zaharidi, și se pregătește a călători la locul acordului, ce l'a dat confrăților noștri din Bucovina, la Cernăuți, pentru sezonul, sau mai pe românește, pe timpul de peste iarnă”.

Iancu Jianu de I. Anestin, *Fata Cojocarului* de Miculescu, *Învierea Babei Hârcei* de M. Pascali, *Doi țărani și cinci cârlani* de Negruzzi, *Urâta satului* de Carada, *Garbrina* de Al. Poronoi (tradusă), *Soldatul și plăeșul* de Porfirius și *Onoarea franceză*, traducere de un Grigorescu.

¹⁾ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, 1864, Nr. 52, 13/1 Iulie.

²⁾ 1864, Nr. 12 dela 15/27 Iunie.

.... „Fie ca succesele tale să se încununune cu cele mai salutare rezultate pentru înălțarea spiritelor și a mândriei naționale! Adio! la revedere!“¹⁾.

Va fi fost în acest timp Eminescu cu trupa Fani Tardini în Brașov? Dacă e adevărat, atunci, la întoarcere se oprește (sau e oprit) la Botoșani și, poate, ca să scape de gura celor de-acasă, intră la 5 Octombrie scriitor la Tribunal.

Dar trupa Fani Tardini revine în Cernăuți²⁾ și Eminescu nu poate rămânea mult timp printre hârtoage. La 5 Mart 1865 demisionază, la 9/21 Mart trupa Tardini dădea reprezentația de adio la Cernăuți. Eminescu iarăși e văzut de Ștefanelli, în ultimele zile ale șederii trupei în Cernăuți, după care iarăși dispare. Unde? *Tot cu trupa Fani Tardini și tot la Brașov?*

Într'adevăr, Fani Tardini pleacă în primăvara 1865 pentru o a doua serie de reprezentații la Brașov. *Aurora Română*³⁾ iarăși o anunță:

„Societatea teatrală a doamnei Tardini se află din nou în Transilvania, la Brașov, unde reprezintă bucățile cele mai plăcute atât originale românești cât și traduse din alte limbi. Căldura bravilor brașoveni, cu care îmbrățișară cauza teatrală în anul trecut, credem că nu se va răci acum când Doamna Tardini își dă toată silința de a mulțumi așteptările publicului român. Ce fericiți sunt brașovenii că pot merge la teatru român, unde se joacă piese române, prin actori români! Mai alaltăieri ne zise un român zelos, aici în Pesta: numai odată să văd o reprezentațiune teatrală în limba română și apoi mor bucuros!...“

Iar *Gazeta Transilvaniei*⁴⁾ spune între altele despre începutul acestor reprezentațiuni:

„Prima aceasta reprezentațiune fu cercetată de un public numeros, cu puține excepțiuni, tot român, care și primiră aceste producțiuni cu aplauze și cu căldură, dând prin aceasta o vederată dovadă că nu lipsește a-și documenta în faptă dorința ce și-o exprimase în finea lui Septembrie anul trecut (1864), la plecarea acestei brave trupe artistice către Cernăuți: cum că ar dori a mai avea teatru român în mijlocul lor⁵⁾.

* * *

¹⁾ Căci Fani Tardini avea să se reîntoarcă în 1865.

²⁾ Vezi „Foiaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina“, Anul I, 1865, p. 59 și 100.

³⁾ 1865, Nr. 13 din 1/13 Iulie.

⁴⁾ 1865, Nr. 41, 7 Iunie/24 Maiu.

⁵⁾ Cf. și nr. 48 (1865) cu reprezentația dată în folosul Reuniunii Femeilor Române și nr. 53 (19/7 Iulie 1865) cu închiderea stagiunii la Brașov.

Despre răsunetul pe care le-au avut reprezentațiile dramatice ale trupei Fani Tardini în inimile românilor Bucovineni, amintește mereu și *Aurora Română*, și *Gazeta Transilvaniei* în numerele citate mai sus.

Dacă nu avem la îndemână colecția acelei *Bucovine* dela 1864, din care se inspiră gazeta dela Pesta, avem totuși pentru anul 1865 revista *Foaea Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina*, care publică în primul an de apariție două articole mari despre reprezentațiile din 1865 ale trupei Fani Tardini în Cernăuți. Articolele sunt semnate de A. Hurmuzachi și stăruie să arate, pe lângă expunerea jocului artiștilor și a pieselor jucate, mai ales *însuflețirea generală* pe care o stărnise trupa Tardini, mediu care va fi fost foarte ademenitor pentru Eminescu, ca să-l facă a se îndepărta de școală.

Iată cum privește A. Hurmuzachi reprezentațiile Fani Tardini în Bucovina, la 1864 și 1865 :

„De mult nu am avut, cu privire la propășirea vieții naționale la noi, a însemna o ivire mai mulțumitoare decât aceea, pe care ni-o aduse, cam pe neașteptate, anul trecut, și de care ne bucurăm acum de a doua oară. Singurul acest fapt, singura existență a teatrului român aici în Bucovina, și anume în capitala noastră prea cosmopolită, e de mare însemnătate sub mai multe puncturi de vedere. Mai întâi pentru că prin aceasta s'a arătat, că publicul român iubește artele și anume pe cea națională, îmbrățișând-o cu căldură și simpatie. Astă singură împrejurare e destul motiv de bucurie pentru oricare Român bine cugetător, drept dovadă, că tot publicul nostru a presimțit îndată cât de bună și puternică înrăurire poate și trebuie să aibă arta dramatică, teatrul adică, asupra culturei naționale și sprijinindu-l dară, publicul și-a câștigat un merit pe care mai înainte de toate ne place de a-l constata aici...”

Iată, mai departe, cum e înfățișat *eutuziasmul* stârnit de acest eveniment și cum prevestește A. Hurmuzachi deșteptarea vreunui june „pentru o artă sau alta, a poeziei“, care va fi viitorul poet Eminescu :

„Nouă ne rămâne o impresiune foarte bună dela aceste două stagii ale teatrului național ; credem că și efectul lui nu va fi pierdut. Întâmpinat cu o vie și firească simpatie, ce nici putea fi aminterea, de vreme ce conștiința și simțul demnității naționale cresc pe toată ziua în putere, — după cum o vedem cu nespusă fericire, o dorim și o sperăm cu toată tăria, cu toată ardoarea inimei pentru viitor și mai mult, — reprezentările în limba națională, dând îndemnul binevenit și celor ce sunt mai puțin îndăcinați cu ea, de a o cunoaște, a o cultiva și a o iubi și mai tare ; — scenele din viața poporului, care ne arată pe acesta în nestrucata sa naivitate și adeseori cu toate virtuțile

sale, — amintirea datinelor trecute sau sub ochii noștri trecânde, — iar mai presus de toate, reînvierea măcar a unor suveniri mărețe, a unora din bărbații istoriei Românilor, a unor eroi străluciți, a unor întâmplări glorioase și fapte patriotice, — aceste toate nu-și pot lipsi efectul lor. Oțelul scoate scânteii chiar din piatră, fapta măreață, exemplul viu aprinde sufletul simțitor. (Poate că autorii dramatici, dar numai cei de un geniu adevărat creator, vor voi a se mai gândi la aceasta !) — Dintre talentele june poate unul și altul se va deștepta, pentru o artă sau alta, a poeziei, a muzicii instrumentale și vocale, și se vor aplica la studiul și cultura acestor din urmă anume, ce nu le-am putut destul recomanda, — vor lua unii gustul artelor, toți însă să sperăm că se vor inspira de ideile frumoase și nobile, își vor desvolta și lămuri simțul estetic . . .“

Iară dar *mediul* din care a prins aripi poezia lui Eminescu !

George Baiculescu

NOTĂ

În legătură cu reprezentațiile trupei Fani Tardini la Cernăuți, Gala Galactoin (în *Viața lui Eminescu*, Bibl. Dimineata, p. 33) se întreabă : „*Cine alcătuia această trupă providențială ? Am găsit numai numele celor doi Vlădicescu și pe al comicului Comino. Li vom ști într'o zi poate pe foși ?*“. La întrebarea aceasta vom răspunde într'un număr viitor al acestui buletin, publicând numele artiștilor din trupa Tardini, însoțite și de câteva aprecieri făcute atunci, în 1864—65, asupra lor.

Gh. B. D.

Abonamentul la Buletinul „Mihai Eminescu“

— se achită antecipativ ! —

EMINESCU

Note pentru o monografie

CAP. VII: ELEV

(Continuare)

Nesațul de carte și-l potolia însă elevul Mihai Eminovici și'n alt loc: într'o umilă căsuță bătrânească din strada (azi *Pumnul*), într'una din cele 2 case ale profesorului ardelean Arune Pumnul (venit la Bucovina în 1848), casă care dăinuște până'n ziua de astăzi și'n care, în două răstimpuri, a trăit Eminescu nostru. Aice în acest locaș istoric deci, era adăpostită acea bibliotecă românească a elevilor¹⁾ ce pe furiș trebuia să înlocuiască și să întregască hrana sufletească pe care școala nemțească, liceul german, avea toată grija, să nu li-o deie elevilor români.

Biblioteca aceasta exista pe atunci numai sub ocrotirea dacălului-apostol A. Pumnul, bejenarul fugit de urgia maghiară pentru că participase la mișcările revoluționare din 1848. Era din 28 Faur 1849 profesor de limba română la *gimnasiul* (liceul) german din Cernăuți (I. G. Sbiera, *Aron Pumnul* 1889, 176). Și a fost — cu toate eresii sale în ale limbii, sau chiar, implicit, cu chiar aceste eresii — dascălul în adevăr chemat pentru locul și timpul ce-l dobândise.

Unde n'ar fi izbutit să izbândească numai cu mintea, cuceria cu sufletul. Și cât de mult isbutise să covârșască inimile elevilor români se vede dintr'o mărturisire ca aceasta a lui Ștefanelli (29): „Când avea să între profesorul Pumnul în clasă era mare liniște, și aceasta din cauza respectului și iubirii ce aveam toți pentru acest bărbat; dar față de alți profesori nu existau aceste considerațiuni, și vuetul, jocurile și săriturile erau la ordinea zilei“. Te gândești la psihologia elevului, la obșnuitul raport dintre elev și profesor, și-ți dai numai decât seama de importanța mărturiei lui Ștefanelli.

Și iarăși același Ștefanelli (24—25): „Limba și literatura românească ne-o preda, când era sănătos, profesorul Aron Pumnul, iar dacă se bolnăvia... îl substituia profesorul Dr. Ion Sbiera... Profesorul Pumnul venia foarte neregulat în clasă, pentru că era mai mult bolnav, dar când venia era... sărbătoare pentru noi, căci mult îl iubiam cu toții pe acest bărbat bun care ne instruia cu atâta trageră de inimă,

¹⁾ Ea își zicea (vezi-i stampila reproducă în acest buletin pag. 27): „BIBLIOTECA | GIMNASIASTILOR | ROMANI DE'N | CERNAUTI“.

cu atâta iubire părintească și cu atâta liniște și răbdare. Noi elevii nu l-am văzut nicând râzând. Avea veșnic o înfățișare melancolică și dureroasă. Îl respectam cu toții și adese, când din cauza durerilor ce-i frământau trupul era silit să părăsească clasa, mulți din noi îl petreceam până la trăsura și-i ajutam să se urce..., iar Eminescu, pe care Pumnul îl iubia foarte mult, îl petrecea până acasă“.

Și tot Ștefanelli (36—37) ne va da informațiile cele mai complete asupra amintitei biblioteci din casa lui Pumnul: „Pumnul locuia în casele proprii, aproape de periferia orașului... avea două case în aceeași curte... Cea din dreapta, mai mare și mai înaltă, cu cerdac dinainte, era casa unde locuia Pumnul, iar cea din stânga, mai mică și mai joasă, era menită pentru studenții¹⁾ ce-i găzduia Pumnul. În această căsuță se afla și o mică bibliotecă a studenților români, ferită de ochii profesorilor străini, căci după legile școlare, studenții nu aveau voie să întrețină biblioteci și ar fi fost confiscată și această bibliotecă, dacă în ochii lumii nu ar fi trecut de proprietate a lui Pumnul. Biblioteca era alcătuită din diferite cărți dăruite de Pumnul, de studenți și de alți bărbați, prieteni ai finetului și ai culturii neamului nostru..., pentru că în liceu toate obiectele se predau în limba germană, iar pentru limba și literatura românească, era rezervată numai o oră pe săptămână, în care trebuia să fie pe furis ghemuită și istoria națională, pentru că programa școlară nu permitea să se predea studenților români istoria neamului lor. Nu era o bibliotecă aleasă, ci cuprindea numai volume răslețe din poezii și scriitorii români, broșuri, foi volante, reviste mai vechi literare, calendare cu adaos beletristic, câteva cărți privitoare la istoria Românilor și letopisețele lui Mihai Cogălniceanu. Aceasta era unica bibliotecă unde studenții cu înlesnire puteau ceta și împrumuta cărți românești. Bibliotecar era totdeauna un student găzduit de Pumnul, care locuia în camera în care se afla și biblioteca“.

„Aceasta a fost întâia²⁾ bibliotecă consultată de Eminescu“ care „o cerceta foarte sirguincios; citea acolo și-și împrumuta și acasă cărți“ — zice Ștefanelli (36—37), continuând cu citatul pasagiu din care se vede că elevul Eminescu, cetia bine și chirilicele, fiindcă le cunoștea de acasă („cetia cu înlesnire slova veche chirilică și mai cu seamă cărți vechi, vedeam în mâna lui, iar letopisețele lui Cogălniceanu

¹⁾ Citește : *elevii!*

²⁾ Amintim că Eminescu a avut prilejul să cunoască acu în casa părintească un început de bibliotecă. Iar după informațiile de mai sus (Dr. Ștefanovici) văzurăm că Em. mai cetia și cărți din biblioteca germană a liceului.

le lua acasă“) și încheind cu: „Mai cu seamă în zilele de Duminică și sărbători îl aflam pe Eminescu regulat în bibliotecă, răsfoind, cetind și luând acasă tot cele mai vechi cărți“.

Zelosul cetitor Eminescu nu se îndura să se despartă de citire carte îndrăgită nici în excursiile și plimbările lui. Intr-o bătălie dintre elevi și finerimea târgoveată — o altă pagină din trecutul „eroic“ al elevilor bucovineni — Eminescu are nenorocul de a scăpa o carte din biblioteca elevilor „pe câmpul de luptă, iar dușmanii au făcut-o bucățele“ (Ștefanelli 36).

Înțelegem deci cum de elevul Eminescu se distingia la limba română și cum de se bucura de un fel de autoritate între colegii săi: „Eminescu ne vorbea adese... și noi îl ascultam cu plăcere, pentru că vorbea românește mai corect decât noi și se feria de așa numitele (sic) expresii pumnuliste, cari prinsese rădăcină între studenți. Pe lângă aceasta avea și un dar deosebit pentru a istorisi“ (Ștefanelli 26). Și iarăși o mărturie pentru talentul de povestăș al elevului Eminescu!

Știm cu certitudine din certificatele liceanului Eminescu că pe cl. I-a (1860—61) a locuit la Ruteanul, proprietar de birje, Nicolai Dzierzek (Țirțec) în strada Schulgasse No. 799; pe clasa II-a (1861—62) la acelaș Țirțec în Dreifaltigkeitsgasse No. 1309; iar ca repetent de cl. II-a (1862—63) la profesorul de limba franceză Victor Blanchin în str. Domnească-de-jos („Azi str. Iosif“¹⁾ — ne lămuria Ștefanelli 44 — „în casele care pe atunci erau proprietatea lui Samuil Morariu“, mitropolitul Silvestru de mai târziu). Ștefanelli (44) pretinde totuși că Eminescu își schimba gazdele „foarte adese“ (?).

Casa din strada sf. Treimi (Dreifaltigkeitsstrasse) în care a locuit Eminescu, trebuie c'a stat, nu pe locul Universității de astăzi — cum pretinde Dr. A. Ștefanovici („Casa în care ședea gazda noastră, astăzi nu mai ființează; în locul ei stă marea clădire a Universității“, *Omagiu* 49) — ci așa cum ne precizează citatul comunicat al lui Ion Șahin (*Omagiu* 51): „în str. sf. Treimi, peste drum de biserica cu acelaș nume, în dosul Universității“. Și informațiile lui I. Șahin ne mai spun amănunțit: „Casa aparținea bisericii; încăperile ei serviseră odinioară ca chilii pentru călugări, iar în vremea când fu locuită de Dzierzeck, aceste chilii erau ocupate de elevii ce Dzierzeck ținea în gazdă, și anume: doi frați Ștefanovici, doi frați Dașchiewicz, fii de preot, Eminescu și Ion Șahin“. — Iar Dr. A. Ștefanovici ne

¹⁾ Iar astăzi (1930): „str. Iancu Zotta Nr. 23“ vezi „Făt-frumos“ IV 1929, 114, Neta 3.

completează informațiunile, zicând : „casa era înconjurată de o întinsă grădină de pomi roditori, iar în fund grădina se hotăria, printr'un za-plaz îmbrăcat cu butuci de viță de vie, cu locul unei covălii“ (*Omagiu* 49) — și : „Noi frații amândoi, locuiam într'o odaie deosebită de a lui Eminovici, odaie care avea o fereastră cu gratii de fier, ce dădea în grădină“ (ibid. 50). — E odaia de pătimire a micului Eminovici îngrozit noaptea de stafiile colegilor săi...

Biseriçuța (de lemn) Sf. Treimi (Cernăuți), strămutată la 1874 în suburbea Clocucița (Cernăuți)

Cum un mic monument¹⁾ din grădina *actualei Școale Normale*

¹⁾ Inscriptia acestui monument având meritul de a ne spune întreaga poveste a bătrânii biseriçuțe moldovenești (azi în suburbea Clocucița), o reproducem : „Biserica s. treimi, sântită de Episcopul Dositeiū 8 Noembrie 1774, unde în 12 Octomb. 1777 fu sêrbarea omagială a Bucovinei, suplinind locul catedralei dela 1782 până la 1864. În 1874 s'a strămutat la Clocucița ca biserica filială. Ear' osemintele ep. Dositeiū la cripta capelei Archiereilor. Erariul c. r., cumpărând arealul cu 7093 fl. edifică pedagogiul (= Școala Normală). Ear' pe locul s. altariu acest monument pe spesele fondului. În memoria trecutului și binecuvântarea viitorului“. Cât despre biserica Sf. Treimi vezi-i reproducerea în clișeu și informații despre ea la Kaendl, *Geschichte von Czernowitz* 1908, 38, Em. Grigorovitz, *Cum a fost odată* 1911, 119, I. Grămadă, *Din Bucovina de altă dată* 1911, 31 (unde în schița *Jurământul fărăi la 1877* se și descrie pitoresc și amănunțit, în ce chip au jurat Moldovenii la 12 Oct. 1877 credință Austriei) și I. Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina* 1916, 5.

1782?

de învățători, ne arată locul altarului acelei biseri cuțe de lemn a Sf. Treimi, după care își poartă numele strada Sf. Treimi din ziua de astăzi, putem fixa cu destulă aproximație locul casei lui Dzierszek, și hotări că trebuie să fi stat în dosul casei, azi Nr. 15 din *strada* (azi) *Eminescu*.

În acest atât de modest mediu îl vedem deci pe elevul Mihai Eminovici împărțindu-și viața când cu micile mizerii ale unui brudiu copil plătând dat în străini, când cu sănătoase jocuri copilărești (*de a poșta cu surugii*¹⁾ pe „Franzengasse“²⁾, vezi *Omagiu* (191—192), când în lupte homerice printre băncile școlii, lupte în cari „părul lung al lui Eminescu forma o mare atracțiune pentru a fi scâlțâit de mâ-nile colegilor săi“ (Ștefanelli 29), când iarăși cu dragile lui cărți în ceasuri de singurătate și'n plimbări solitare.

Locuia în 1861 (e vorba de anul școlar Sept. 1861—Iulie 1862) la amintitul Dzierszek singur, despărțit de frații săi „Ilie și Șerban“³⁾, cari deși urmau școalele tot la Cernăuți³⁾, totuși nu erau cu el împreună, fiind mai cu seamă Șerban, foarte violent și băăuși, — vrea să ne informeze Dr. A. Ștefanovici (*Omagiu* 49).

Copilul lăsat în voia întâmplării e luat de tot felul de valuri ale vieții. Și nu ne mirăm că într'un rând îl vedem într'o hrubă suterană fără ferești, romantic mobiliată cu un poloboc dogit și romantic luminată cu un capăt de lumânare, — angajat la un joc de cărți cu colegi de-ai lui, joc hazardat în care își păgubește chiar și frumosul șal turcesc trimis de mama, ca să-l aibă pe iarnă (după I. Șahin, *Omagiu* 51).

În timpul acesta, (pe clasa a II-a de liceu) poate, o fi avut loc a doua dezertare dela școală a elevului Eminescu, căci dacă pe clasa I-a de liceu certificatele nu-i înregistrează nici o singură absență, atunci dimpotrivă pe clasa a II-a are în semestrul întâi 12 ore de

¹⁾ O adevărată poștă cu surugii, în strada „principală“ („Hauptstrasse“) a Cernăuților din 1860 — deci chiar în timpul poveștilor noastre — vezi la Kaindl, *Geschichte von Czernowitz* 1908, 59.

²⁾ Azi str. 11 Noemvrie.

³⁾ Numai? — După precizările lui Radu Sbiera (*Almanach* 101—102) nici unul dintre cei patru frați (mai mari) ai lui Eminescu, nu mai erau în vremea aceasta elevi ai liceului din Cernăuți, căci Șerban ieșise din cl. VI-a a liceului, cu medie rea, în anul școlar 1858 | 59, Nicu cu acelaș rezultat din cl. VII-a, în 1859 | 60, Iorgu părăsește liceul pe ziua de 4 Ianuarie 1861, ca elev de clasa a VI-a, iar Ilie dispare din registrele liceului din cl. a III-a, 1859 | 60, iarăși cu medie generală rea. Studiau la Cernăuți, poate, în particular (?)

absențe și în sem. al doilea chiar 53 de ore, iar ca repotent 17 absențe.

Legenda (Moș Costache Crețu) povestește că fugarul, sosind acasă, a sădit¹⁾ doi tei „în dosul curții boierești din Ipotești, lângă biserică“, — tei cari de fapt există până'n ziua de astăzi (*Omagiu*

Cernăuțul în 1860, deci în timpul petrecerii elevului Mihai Eminovici (Eminescu) la Cernăuți

[După Kaindl, op citat 59]

57) și cari, oricum, sunt socotiți printre rămășițele sfințite de amintirea lui Eminescu.

Cât despre găzduirea elevului Mihai la profesorul de franceză Blanchin, găzduire menită să-l deprindă și cu ceva franțuzească, știm că Eminescu nu s'a putut pricopsi mult în casa unui om de regim

) Matei Eminescu intervine (în „Junimea literară“ 1924, 8) rectificând: „Tata i-a sădit“. — Ba C. Botez pretinde chiar că amintitul C. Crețu i-ar fi povestit și de un scrânciob făcut de Mihai între acești tei și, că — după acelaș C. Crețu — Mihai „spunea tatălui său, că acolo, între tei, are să-și facă el viitorimea“ (*Omagiu* 57) — poveste care, evident, prea de tot e modelată după viața lui Eminescu de mai târziu...

desordonat, bețiv și certăreț cu nevasta sa cum a fost profesorul Blanchin (Ștefanelli 45).

Copilul acesta deci nu crește în mediul unui Goethe !...

Știm că odată cu plecarea acasă de vacanțele Paștelor, în 16 Prier 1863, Eminescu își întrerupe pentru totdeauna învățământul public la Cernăuți. Informatorii ne incurcă apoi ițele. Unul, căpitanul Matei Eminescu (*Omagiu* 48) pretinde că Mihai „a frecventat la Botoșani clasa a III-a gimnazială”. Ni se dau chiar și numele profesorilor ! Celalt, Slavici, „ne asigură că Eminescu a făcut clasa a III-a gimnazială la Sibiu” (Galaction, *M. Eminescu* 1914, 11). S'ar putea admite, zice Galaction (ibidem 34) că Mihai fu dat la școala din Sibiu, pentru că și fratele lui Nicolae era elev acolo. Deci, — contînuăm noi — Mihai ar fi putut să isprăvească clasa a II-a ¹⁾ la Sibiu (1863) și apoi clasa a III-a la Botoșani (1863—1864). Dar ce fel de școală făcea Eminescu în 1864 la Botoșani, dacă în primăvara anului 1864 e la Cernăuți (la reprezentațiile trupei Fani Tardini) și absentează două luni și jumătate dela școală — se întreabă, cu tot dreptul Galaction (35), — și răspunde : „Cel mult, Eminescu se pregătea în particular ²⁾”. Nu ! Știm azi cu certitudine documentară că Eminescu nicicând n'a fost elevul liceului din Botoșani ! În publicația ocazională *Eminescu* apărută, cu prilejul a 20 de ani dela moartea poetului, la 16 Iunie 1909 în Botoșani, directorul liceului Botoșănean N. Răutu, publică următoarele lămuritoare informații scoase din Arhiva liceului ³⁾ : Un ordin al ministerului de instrucție, Nr. 4307 din 21 Faur 1864 spune :

„Subsemnatul dorind a fi informat asupra purtării și învățăturii elevului M. Eminovici ⁴⁾ din acel gimnaziu ⁵⁾, are onoare a vă invita să-i trimiteți cât se va putea mai curînd o asemenea știință.

p. ministru Al. Zanne“.

¹⁾ Clasa a II-a, nu a III-a ! Aceasta e, poate, rectificarea ce trebuie s'o admi-nistrăm aserțiunii lui Slavici !

²⁾ Aceeași greșală și'n ediția a 2-a : G. Galaction, *Viața lui Eminescu* (fără an) 33.

³⁾ Arhivă care azi nu mai există, fiindcă „a ars în focul pus de Ruși la 1918” îmi comunica prietenul N. N. Răutu la 12 Decembrie 1922.

⁴⁾ Revista „Flacăra” An. III 1913—1914, 294, reproducînd pripit și greșit informațiile lui N. Răutu, introduce în acest ordin ministerial numele *Eminescu* în loc de *Eminovici*, ceea ce-i un anahronism, căci un *Eminescu* există abia din 25 Faur 1866 când în „Familia” lui Iosif Vulcan apare versificația *De-aș avea...* cu iscălitura românisată de I. Vulcan : *Eminescu* (vezi „Familia” 1885, 14). Cât despre noi, cităm după amintita scrisoare a lui N. N. Răutu (12/XII 1922).

⁵⁾ „Pe atunci liceul nostru era încă gimnaziu” preciza N. N. Răutu.

La ordinul acesta directorul Gh. Pădure răspunde cu adresa Nr. 59 din 24 Faur 1864 așa :

„Prin ord. off. No. . . . îmi cereți a vă informa despre conduita și învățătura unui elev numit Mihail Eminovici ; am onoare deci a vă aduce la cunoștință că între elevii acestui gimnaziu nu se găsește nici un elev cu asemenea familie și apoi nici în cataloagele dela înființarea acestui gimnaziu nu se vede figurând ca atare“.

Reproducerile din „Flacăra“ (loc. cit.) ne mai lămuresc că schimbul acestor adrese a urmat în urma cererii elevului de cl. a II-a Mihai Eminovici de a i se acorda o bursă¹⁾.

Dar chiar o mărturisire a lui Eminescu însuși ne certifică faptul că Eminescu niciodată n'a trăit la Botoșani ca elev de liceu, căci în articolul *Literatură în Botoșani* din „Curierul de Iași“ Nr. 3 din 12 Ianuarie 1877, Eminescu, zeflemizând cu splendida-i vervă caustică literaturomania Botoșanilor (unde *filomelele* „cu nemuritoare boturi . . . au forma cam ciudată de scriitori de cancelarie“) — crede „a putea renunța la onoarea de-a fi numărat între concetățenii aceluia oraș de vremece, zi cu zi numărând, n'a petrecut nici jumătate de an în Botoșani“ (vezi *Scrieri politice și literare*, 1905, 387). Cum această „jumătate de an“ trebuie pusă între anii 1864—65, când Eminescu a petrecut la Botoșani ca funcționar al statului (vezi continuarea acestei monografii), înțelegem din însăși mărturisirea lui Eminescu că n'a fost elev al școlii din Botoșani !

E poate locul aice să ne aducem aminte de ceea ce ne spune (după ce fel de informații ? Șt. Bezdechi în „Cele-trei-Crișuri“ 1926, 93 : „că Eminescu în vârstă de „14—15 ani“, „prin 1863—4“ (?!) e elev la Blaj (?).

În Martie 1864 (în tot cazul după 21 Martie !) Eminescu își lua deci în primire, dela gimnaziul din Botoșani, certificatul ce i se înapoia din partea ministerului cu data de 21 Martie (vezi mai sus !).

¹⁾ Căci ministerul răspunde la 21 Martie 1864 : „Elevul M. Eminovici din clasa II gimnazială prin suplica înregistrată la No. 11.041, în urma informațiunii ce vi s'a cerut de acest minister despre purtarea și progresul numitului elev, înaintează acte justificative la aceasta, cu rugămintea de a i se acorda o subvenție, subsemnatul vă invită, domnule director, spre a i se pune în vedere că acum nefiind nici un loc vacant de bursier, ministerul îl va primi negreșit la ocaziune de vacanță dupăce însă va îndeplini condițiunile concursului.

Se alătură testimoniul spre a i-l înapoia.

p. ministru, Al. Zanne“.

Suplicantul Eminovici se și prezintă la gimnaziu, își ia certificatul și confirmă : „Mi-am primit atestatul. M. Eminovici“.

Apare apoi în Cernăuți cu gândul de a-și continua școala, — vezi mărturia lui Ștefanelli (30): „... abia în primăvara anului 1864 ne-am întâlnit iarăși, și atunci mi-a spus că are de gând să intre ca elev public în liceu după ce va trece examenele restante“.

Și începe acum în viața lui Eminescu o altă serie de perturbații, perturbații trezite în sufletu-i de ceva cu totul tot nou, nou și totuși atât de râvnit de el, și atât de propriu întregii lui ființe: Teatrul! Turneul doamnei Fani Tardini ¹⁾, primul teatru românesc în pământul Bucovinei, fu atât de mult în ritmul vremii de atunci, — o revelație pentru Românii bucovineni, un vânt de primăvară care adia mirezme din sfintele câmpii ale Moldovei libere...

Trupa venise în cel mai înviorător timp al anului, în primăvara anului 1864, stagiunea durând din 13 Martie până'n 27 Mai st. nou. Reprezentațiile se dădeau în hotelul *de Moldavie* (lângă biserica Sf. Paraschiva, azi casă particulară). Și dacă pentru publicul român venit din toate unghiurile Bucovinei ²⁾, reprezentațiile acestea cu joc, dans și cântec românesc, erau sărbători de adânci emoții, atunci pentru un ins, pentru unul dintre cei mai tăcuți „privitori“ din acest public, reprezentațiile acestea fură o zguduire definitivă și un abis în care te prăbușești cu frenezie pentru ca să simți fiorii vertiginioasei prăpăstii... Eminescu era printre puținii privitori, printre rarii privitori, printre nobilii privitori cari uită să aplauzeze... (Ștefanelli 41).

Cântecele din otelul de Moldavie răsunau apoi cu multiple ecouri în toate unghiurile întunecatului oraș... în trăsurile cari târziu noaptea durăiau înspre cutare sat din apropierea Cernăuților (Ceahorul) ³⁾ și'n cutare stradă izolată străjuită de pometele ninse de flori. Cântau artiștii uneori și pe potecile grădinii publice („Volksgarten“)... Vântul cânta și el cu câte o gură de vânt ce aducea parfumul înfloririlor de primăvară...

Și pe aceleași cărări se plimba un singuratec, atât de înfiorat de singurătatea lui, un singuratec care simția cum ritmul nopților parfumate și ritmul ecourilor nocturne, trezesc în adâncul sufletului său nebaneuite ritmuri născute din înfiorări și din suferință...

(Urmează)

Leca Morariu

¹⁾ Fanny Tardini-Vlădicescu a murit în Maiu 1908 la Galați, în vârstă de 85 ani (vezi „Junimea literară“ An. V 1908, 131).

²⁾ Vezi și Alecu Hurmuzachi în „Focea Sățietății pe'ntru literatura și cultura rominae în Eucovina“ An. I 1865, 70.

³⁾ După comunicările Mamei mele.

Ipoteștii și tatăl lui Eminescu

(După documente inedite)

(Urmare și sfârșit)

III.

*Iassy, le 11 Juin 1853*¹⁾

Le Consulat Royal Britannique a l'honneur de transmettre à l'Honorable Département de l'Interieur ci joint copie en traduction de la petition du Sieur Panajiotti Rasi, fondépouvoir²⁾ de Mme Christine Makri, sujette Ionienne, par la quelle annexant copie du Billet obligatoire (sic) du Caminare G. Eminovitz, il sollicite le remboursement de 150 ducats que ce dernier lui doit.

Le Consulat Royal Britannique prie donc l'Honorable Département de l'Interieur de vouloir bien donner ses ordres à qui de droit pour que le pétitionnaire soit au plus tôt indemnisé.

(ss) Indescifrabil

L'Honorable Département de l'Interieur.

IV.

La Botușani

1853, Iunie 20

Să trimeti acea³⁾ is.(prăvnicii) spre lămurire copie de pe do= vada ds. (ale) Panaite Razi, vechil (al) doamnei Cristina Macri, supusă Ionică, și'n alăturarea în cea pomenită copie după sinetul după care reclamă o sumă (de) bani dela d=lui camr. Georgie Eminovici spre îndestulare încredințatoarei sale, primite pe lângă nota Consulatului Britanic sub No. 141, cu mijlocire a să face îndestularea reclamantei, și a să scrie ca încredințându=să de soliditatea datoriei, să reguleze cuvenita îndestulare a pretindatoarei fără mai multă prelungire și de rezultat să raporteze.

V.

Iassy, le 16 Febr. 1853.

En transmettant ci joint copie de la requête que la Sieur Panajiotti Rasi, sujet Ionien, a nouvellement présenté à cet office Royal, reiterant ses sollicitations relatives à l'indemnisation de la commettante Mme Christina Makri, sujette aussi Ionienne, du Sieur G. Eminovitz ; le soussigné a l'honneur de référer l'honorable Département de l'Interieur à la note précédente de l'office Royal sub (sic) No. 141

¹⁾ Păstrăm ortografia documentului (n. P.).

²⁾ Desigur : fondépouvoir (n. P.).

³⁾ Accei (n. P.).

en le priant de vouloir bien accélérer l'indemnité du pétitionnaire par les mesures voulues par la loi.

L'honorable Département de l'Interieur.

C. Poliso.

VI.

Onoratlui Consulat al marei Britanii, Prin jaloba me(a) din 7 a lui Mai anul corent, am cerut ca onorata această autoritate să mijlocească pe lângă cine să cuvine de a să îndatori pe D=lui Georgie Eminovici din Botoșani a plăti și restul din capitalul ce datorește acesta cu dobânda sa prin sănet cătră răp(o)s(atul) soțu a încredințatoarei mele, arătând pre larg împrejurările pricini, adică chipul cu care datornicul numit au prelungit până acum exsoflisirea zisului sănet; însă nici până în ziua de astăzi vre-o îndestulare nu s'au făcut încredințatoarei mele, deși pomenitul datornic s'au osândit la plată datorii sale și de cătră tribunalul aceleuaș ținut. Drept aceasta rog iarăș preplecat pe onoratul Consulat să binevoiască a mijloci pe lângă cine să cuvine ca să să îndatorească D=lui Eminovici a da încredințatoarei mele dreptul său, ce=l oprește în sovolnie ¹⁾ de atâta vreme.

Iscălit: vechilul Crestenii Macrii, Panaiti Razi. Aug. 28, 1853.

VII.

La Botușani.

Sept. 9, 1853.

Din motivul Notei sub cedulă s'au primit de la Consulatul Britaniei, pe lângă care Cristina Macri și acu(m) mijlocire(a) a să grăbi îndestularea D=ei Cristina cu suma de bani ce după sănet reclamă dela d=lui Georgie Eminovici. Să repetează is.(prăvnicie) oficia sub No. 9350, dela 4 a trecutei luni Iunie, și ni să scrie că dacă asupra datoriei nu urmează legiuită prihană, să grăbească a face prefindatoarei cuvenita îndestulare și de rezultat să raportezi fără mai multă prelungire.

* * *

Iată acum titlul și cuprinsul ²⁾ Dosarului al doilea ³⁾:

Maria Mavrodin Băneasa, cu proprietarul moșii Ipotești pentru asuprire. — 1852, Martie 7.

VIII.

Contract ³⁾.

Anul una mie opt sute cincizeci luna Decemb. 28, sub zisul iscălitul am împăsășint venitul moșiei mele Ipotești D=ei bănesei Ma=

¹⁾ Adică: cu samovolnicie (n. P.).

²⁾ Inregistrat în *Arhivele Statului* dela Iași la: Dosarul interne, vol. III, Tr. 1772, No. 25356. — ³⁾ Scris de mâna lui Gh. Eminovici (n. P.).

ria Mavrodin pe vreme de şasă ani, începători la 23 Apr.(ilic) anul vinetoriu 851 şi păr la 23 Apr.(ilie) anul 857, cu următoarele condiţii : 1. Toate veniturile acestei moşii sub or ce numire au a fi numai pe socoteala D=ei bănesei ; 2 **le(a)** lăcuitorii statornici pe această moşie vor lucra boerescul după rostirea regulamentul(ui), având a li se da pământuri tot după acelaş aşezământ ; 3 **le(a)** lemne de ars, nueli, pari, precum şi haragii trebuitori pentru vie di pe această moşie, îşi va lua din pădure, iar a vinde sau spiculisă în alt feliu este îngrădită D=ei băneasa ; 4 **le(a)** D=ei băneasa va ave(a) voc a spiculisă venitul pomenitei moşii după cum interesul o va povăţui ; slobodă este a o treci formaliile sau particulariile şi cătră altă faţă, însă numai în puterea condiţiilor contractului de faţă ; 5 **le(a)** un lăcuitoriu şi anume Georgi sãn Ioan Ungureanu rămâne pentru paza pădurii, pe care D=ei băneasa întru nimica ăl va supara ; 6 **le(a)** acareturile de pe această moşie, precum şi viea, am a tesli-marisă ¹⁾ cu izvod anumi arătătoriu despre starea în care să găseşte, pe care la împlinirea anilor acestui contract are a mi le da după cum le-au primit ; 7 **le(a)** D=ei băneasa să îndatoreşte a privighie spre a nu să încarca lăcuitorii pe la crăşmi cu datorii piste rostirea aşezământului. Asăminea să îndatoreşte a=i socofi în tot anul spre a nu să împovora datoriile ; 8 **le(a)** mă îndatoresc a da pentru sãmânță două zeci No. 20 merță ²⁾...³⁾, care toate acestea, la ămplinirea anilor contractului, D=ei băneasa să îndatorești a mi le înapoi tot în aceiaș măsură și în bună calita(te) ; 9 **le(a)** pentru toate veniturile și folosurile pe care D=ei băneasa va strânge di pe această moşie să îndatorești a=m plăți pentru fiiște care an câte trii sute cincizeci No. 350 blanci ⁴⁾ în vremea în care să va pute(a) înlesni ; iar acum la facerea contractului am primit arvoană una sută No. 100. Și așa sfârșim această alcătuire cu D=ei băneasa ; prin osăbită jalbă am rugat și pe cinstita giudecătorie (a) ținut.(ului) de (s=)au încredințat potrivit formelor.

Iscălit : Georgi Eminovici cămr.

¹⁾ Adică : întări (n. P.).

²⁾ Măsură egală cu 1000 Kgr. (n. P.).

³⁾ Nu le mai enumerăm (n. P.).

⁴⁾ Adecă : albi (n. P.).

IX.

Giudecătoria ținut. Botoșani.

Contractul de față fiind supt adivarata iscălitură a D-lui Cămr. Georgi Eminovici, urmat din partea cătră D-ei băneasa Mariea Movrodin, pentru ămposăsuirea venitului moșiei sale Ipotești, să încre= dințază de giud.(ecătorie) potrivit formelor, după cerire ce prin înscris au făcut D-lui cămr., cu adăugire, că D-ei baroneasa (sic) să aibă aș(i) urma regulat răspunderea căștiurilor la terminuri, pentru că dacă ar urma vre=0 pretenție asupra căștiurilor, șă=ș(i) poată asigura în vremi.

Iscălit : Gobeica, Georgi Statu. — 1852, Feb. 23 zile.

X.

Cătră cinstit.(ul) Depart.(ament) a(l) trebilor din lăuntru.

Băneasa Mariea Movrodin.

Jalbă.

Din alăturata pe lângă această Copie de contract, cinstit. Depart. să va încredința că eu mă găsesc posedând moșia Ipotești de la ținut. Botoșeni, propieta(te) a D-lui Cămr. Georgie Eminovici.

Deci plecat mă rog cinstit. Depart. ca să bine voiască a poronci isprăv. giud. Botoșeni spre a nu mă supăra întru nimică, pentru pricinile ce să zice că ar ave(a) D-lui Cămr., pentru că întâmpinările ce am făcut zisăi isprăv. privesc că amenință acum a să lua în primire. 1852, Mart 7.

Mariea Movrodin.

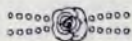
XI.

La Botoșani.

1852, Mai 11.

Jalba priimită de la D. băneasa Mariea Movrodin posăsora moșii Ipotești dela acel ținut, propieta(te) a D-lui Camr. Georgi Eminovici, cu tânguire asupra lucrărilor întinsă de isprăvnicie după reclamația d-lui Camr., să recomandiază isprăvniciei, în copie scri= indu=să, a ave(a) în privire și a nu să îngădui a i să face jăluitoarii vr=0 asuprire potrive contractului și a dreptățelor (ce) a fi având.

P. conf. Lucian Predescu

Multe și mărunte...

Urgisit, temutul Eminescu! — Urgisit chiar până'n zilele noastre! Politicianul Eminescu — politician, nu politicastru! — gata să înfrunte orcând rugina „disciplinei de partid“, chiar și'n cadrele partidului căruia de rigoare îi aparținea, fanatic exponent al unei înalte concepții etice, adânc inerente ființei sale, așadar fervent defensor al dreptății absolute, dincolo de meschinăria politicianismului român tradițional, e până'n zilele noastre atât de urgisit, de temut, încât — s'o știu odată — nici până astăzi nu-i cunoaștem scrisul politic! Fapt pe care ni-l divulgau deunăzi: Romulus Dianu (*Al doilea asasinat al lui Eminescu* în „Curentul“ An. III Nr. 739 din 10 Faur 1930) și mai ales D. Murărașu (*Articolele lui Eminescu* în „Timpul“, *Câteva constatări* în „Pleiada“, București An. I Nr. 1 din 15 Martie 1930). Spicuim deci: a) din R. Dianu:

În volumul M. Eminescu, *Articole politice*, București „Minerva“ 1910 „sunt cuprinse numai foarte puține dintre articolele apărute în *Timpul* și semnate M. E.“; „la compunerea volumului a intervenit un criteriu străin de cel literar“; „Pamfletele lui (Eminescu) urzică și astăzi destul de usturător“; „Eminescu nici până azi n'a fost iertat. Nici azi nu i se pot publica în volum articolele. Nu e voie dela pașalâc...“; „La Academia Română există, din fericire, colecția *Timpului*... Mi se spune că au început a dispărea și de pe acolo articolele lui Eminescu, tăiate cu acul. Aș vrea să fie un neadevăr. Prea ar fi dureros“.

b) Din D. Murărașu:

„Primele șase articole din ediția *Minerva* formează în *Timpul*, un ciclu intitulat de Eminescu *Icoane vechi și icoane nouă*¹⁾. Editorul nu numai c'a lăsat la o parte acest titlu, dar a reprodus articolele în ordinea III, IV, II, I, V, VI¹⁾. Sânt singurele articole la care editorul menționează data publicării. Urmează după ele un articol pe care-l crezi apărut după cel precedent, dar abia după ce zile întregi răsfoiești colecția *Timpului*, afli că ai de-a face cu un articol publicat tocmai la 25 Oct. 1881. Totuși editorul l-a reprodus după un articol din 23 Dec. 1877. Și acelaș lucru până la sfârșitul volumului“; „la niciunul (dintre articole) nu-i menționată data. Mai mult, editorul a avut vădita intenție de-a împiedica să cunoaștem data apariției. Când articolul nu da vre-o indicație (p. datarea lui), editorul mutilează textul și lasă la o parte cuvintele informative“; „Editorul nu respectă titlurile puse de Eminescu. Titlul *Icoane vechi și icoane*

¹⁾ Ciclul acestor 6 articole fusese însă reprodus (cu pomenirea numai incidentală a autorului M. Eminescu!) în broșura: *Din scrierile în proză încă neadunate ale lui Eminescu — Icoane vechi și icoane nouă* („Timpul“, Decembrie 1877), republicate cu prilejul comemorării a 20 de ani dela moartea scriitorului de K. Vălenii-de-Munte... 1909. Broșura aceasta (cuprinzând numai amintirile 6 articole), mai rațională și mai puțin meschină decât ediția „Minerva“, respectă ordinea articolelor așa cum o fixase Eminescu (Nota red. „M. Eminescu“).

nouă, deasemeni și altul *Studii asupra situației* sânt lăsate la o parte. În schimb cunoscutele titluri *Roșii*, *Pătura suprapusă*²⁾, *Independența* etc., nu sânt ale lui Eminescu și nu le găsim în *Timpul*; — p. sublinierile din ediția Minerva: „Sublinierile aparțin editorului; el a căutat să ne îndrepte atenția asupra unor anumite chestiuni, el și-a mascat intențiile prin frazele articolelor lui Eminescu“; — și iarăși **mutilarea scrisului lui Eminescu**: „Dar articolele nu sânt nici măcar complete. Din articolul intitulat *Independența română* lipsește și începutul și sfârșitul; din *Despre program*, *Invățământul clasic*, *Declasarea*, *Reacțiunea*, *Pătura suprapusă*³⁾ lipsește începutul; din *Independența*, *Martiriul lucrativ*, *Roșii* lipsește sfârșitul; Din articolul *Partidul roșu* e lăsat la o parte un fragment de pe la mijloc“; — p. arbitrarul eclectismului cronologic al ed. „Minerva“: Ediția „cuprinde articole din 1877, 1880 și 1881³⁾, dar niciun articol din 1878, 1879 și 1882“!!; „Nu găsim în această ediție articolul din 3 August 1879 în care se arată că *luptele politice la noi sânt lupte de persoane și că spiritul de gașcă face adesea pe oameni să lovească în persoane pe cari nu le cunosc și de care își dau seama prea târziu că merită tot respectul*⁴⁾. Nu găsim aci admirabilul articol din 2 Noembrie 1879 în care se vorbește despre menirea țării independente, și nici articolul din 18 Noembrie 1879, splendidă arătare a *pacostei politicianismului* și emoționant apel la tineri de a munci, *de a nu se lăsa ademiniți de politicieni cari voiesc să-i transforme în unelte și să-i boteze în „legea lor fatală“*⁵⁾. Lipsesc din această ediție articolele din 1877 și 1878 în legătură cu războiul nostru⁶⁾, lipsesc și articolele în care se studiază situația Românilor din Transilvania“. — Și, încheierea lui D. Murărașu: „Editorul a ales numai articolele care cuprind atacuri vehemente la adresa liberalilor“! Va să zică: **un Eminescu forțat-anti-liberal**, — când noi bine știm că Eminescu a fost, deopotrivă de dușman orăruui gunoi politic!

După această punere la punct a anti-liberalei ediții „Minerva“, merituosul D. Murărașu vizează o altă ediție a „operelor complete ale lui Eminescu“ (Care? De ce nu precizează d. M.?), care după ce e „o copie aidoma a editurii Minerva“ mai e și atât de antisemită încât îi atribuie lui Eminescu și articolul *Alianța israelită* etc. . . .

Deci: Sântem încă atât, atât de departe de a-l cunoaște pe Eminescu nostru, care, totuși, e atât de actual, atât de . . . înspăimântător (și — pentru unii — înfricoșător) de actual! . . .

Leca Morariu

²⁾ În ed. „Minerva“ (133) titlul e: *Pătura superpusă* (!?) — Nota red. „M. Eminescu“.

³⁾ Elocvent salt: 1877—1880! (Nota red. „M. Em.“).

⁴⁾ Sublinierea noastră. Și înțelegem atât de bine de ce politicianul Eminescu nu putea fi reeditat!!! (Nota red. „M. Eminescu“).

⁵⁾ Pe cine din noi nu l-a izbit faptul acesta!

BULETINUL
„MIHAI EMINESCU“

CERNĂUȚI

— ANUL I 1930 —

THE
MILITARY
HISTORY
OF
THE
UNITED STATES
OF AMERICA
FROM
1776 TO
1898
BY
G. F. R. HARRIS
LIEUTENANT COLONEL
OF THE
ARMY
OF THE
UNITED STATES
OF AMERICA
AND
OF THE
MILITARY
HISTORY
OF THE
UNITED STATES
OF AMERICA
FROM
1776 TO
1898
BY
G. F. R. HARRIS
LIEUTENANT COLONEL
OF THE
ARMY
OF THE
UNITED STATES
OF AMERICA

NEW YORK
1898

CUPRINSUL

Buletinul „Mihai Eminescu“ An. I 1930

Bogdan-Duică Gh.: Vorbe de început 1; Omul și poetul 33; Eminescu și „Gara” 34 *); Influențe literare la Eminescu (Diverse; Eminescu și Ossian; Eminescu și Goethe; Îndemna tirolez ?) 49; Biografice (O scrisoare din 1870 către Eminescu; Eminescu în 1887; Veronica Micle marțoră **), 1865; Cinci? Veronica!; Alecsandri și Eminescu; Glumă amărâtă; Din timpul nebuniei) 52; Varia (Scânteii eminescene; Fragmente nemțești; Note bibliografice ale lui Eminescu) 62; De toate (Iubita din Ipotești; Dintre „Venere și Madonă” și „Scrisoarea a IV-a”; Note amoroase; Alte note amoroase; O parte de explicare...; Alecsandri; Macedonschi-Eminescu; Relativ la Nemți; Maxime — Sentințe — Critice; Copii de pe natură) 65; Veronica Micle, marțoră 74; Note 28; 30; 85.

Baiculescu G.: Mihai Eminescu și Fani Tardini 80.

Bumbac V.: Simțămintele studenților români bucovineni din Viena, exprimate teatrului român din Cernăuți (Versuri din „Aurora română” Pesta 1864, pentru teatrul Fani Tardini la Cernăuți) 29.

Ieșan Al.: Pesimismul lui Eminescu (Pentru o revizuire psihologică) 75.

Morariu Leca: Eminescu (Note pentru o monografie) Cap. VI; Copilăria 7; Cap. VII: Elev 37, 86; Două autograme inedite dela elevul Eminescu 26; Mihail — nu Mihail (Eminescu)! 30; Eminescu și Dimitrie Cantemir 31; Eminescu inedit și necunoscut 63; Urgisitul, temutul Eminescu! 99.

Morariu Victor: Glosse eminesciene (Epigonii) 3.

Predescu Lucian: Ipoteștii și tatăl lui Eminescu (După documente inedite) 59, 95.

Slavici I.: (Scrisoare din 1871 despre Eminescu) către (un oarecare) Gherasim Sârbu 24.

Ilustrații

1. Eminescu la 19 ani — Coperta fasc. 1-a; 2. Eminescu pe la 1879—1880 — Coperta fasc. a 2-a; 3. Rareșa (Raluca) Iurașcu (pela 1840), mama lui Eminescu — Coperta fasc. a 3-a; 4. Șerban Eminovici (fratele lui Eminescu) 21; 5—7. Autograme ale lui Eminescu din 1865 — 26, 27, 28; 8—9. Iscălitura lui Gheorghe Eminovici, tatăl lui Eminescu 22, 23; 10. Casa copilăriei lui Eminescu (la Ipotești) 8; 11. Teii și clopotnița bisericii dela Ipotești 10; 12. Biserița dela Ipotești 12; 13—14. Ruina casei Eminescu dela Ipotești (1924) 13 și 17; 15—16. Cernăuții (la 1860), în timpul elevului M. Eminescu 41, 91; 17. Liceul Cernăuțean cercetat de Eminescu 45; 18. Biserica Sf. Treimi (Cernăuți) pe vremea lui Eminescu 89.

Vignete 3, 6, 24, 25, 28, 32, 48, 62, 79, 85.

Ctitorii Buletinului „Mihai Eminescu” 32 și Coperta fasc. a 2-a pag. 3.

*) Cf. și pag. 70.

**) Cf. și pag. 74.

CUPRINSUL :

Gh. Bogdan-Duică	De toate
Gh. Bogdan-Duică	Veronica Micle, martoră
A. Ieșan	Pesimismul lui Eminescu
George Baiculescu	Mihai Eminescu și Fani Tardini
Leca Morariu	Eminescu (monografie); Cap. VII: Elev
Lucian Predescu	Ipoteștii și tatăl lui Eminescu (documente inedite)
Leca Morariu	Multe și mărunte. . . .

ATENȚIE! Fiind aceasta ultima fascicolă din Anul I 1930, onor. abonați sânt rugați să-și îno-iască de urgență abonamentul, care rămâne și pentru An. II 1931 **numai 150 lei**, deși buletinul „**Mihai Eminescu**“ va apare de aci înainte de 4 ori pe an!

